

*Julkaisussa Jouko Räihä, Vieraat kielet. Kouluhallitus:
POPS-opas 3, 1971.
Luvun 9 laatinut Sauli Takala*

9. OPPIMISTULOSTEN ARVIOINTI

9.1. Arvioinnin lähtökohta

Keskeisenä tavoitteena koulussa suoritettavalla mittaamisella kokeilla yms, - on selvittää opetuksen tavoitteiden saavuttamista. Siksi oppilaalle vieraissa kielissä "kielitaidon kaikki neljä puolta: puheen ymmärtäminen, aktiivinen puhetaito, testin ymmärtäminen ja aktiivinen kirjallinen taito tulee ottaa huomioon oppimistuloksia arvioitaessa siinä suhteessa, mikä kullakin tavoitteella ko. kurssissa ja opintojen asteella on". (POPS II . 13&)

9.2. Erilaiset kokeet

Kokeen luonteen määrää sen tavoite, ts. mitä sillä pyritään saamaan selville tai mihin kokeella saatavaa tietoa tullaan käyttämään.

9.2.1. Prognostisilla kokeilla pyritään oppikurssiin perustuvan laajahkon ja monipuolisen kokeen avulla saamaan tietoa, missä määrin oppilaat ovat saavuttaneet tavoitteet ja suorittamaan "ennuste" oppilaan tulevasta edistyksestä aineessa. Prognostiset kokeet arvostellaan, ja niitä käytetään eräänä perusteena annettaessa todistusarvosanoja. Prognostisen kokeen tulee täyttää korkeat koetekniset vaatimukset (POPS II, s. 162-166).

9.2.2. Diagnostisilla kokeilla pyritään oppikurssiin perustuvan suppean ja yleensä tarkasti rajatun kokeen avulla saamaan selville, mitkä seikat on opittu puutteellisesti. Diagnostisen kokeen perusteella voidaan mm. tehdä päätelmiä käytetyn opetusmenetelmän ja materiaalin sopivuudesta sekä siitä, ketkä oppilaat tarvitsevat lisäharjoitusta. Diagnostisia kokeita ei yleensä käytetä arvosanan antamiseen, mutta usean diagnostisen kokeen tulok-
73.

sia voitaneen käyttää harkitusti myös oppilasarvosteluun. Diagnostisia kokeita tulisi pitää suhteellisen usein, esim. jokaisen opetettavan asiakokonaisuuden jälkeen. On syytä pitää mielessä opetussuunnitelmassa (POPS I, s. 161) lausuttu periaate, jonka mukaisesti "prognostisten kokeiden käyttöä on vähennettävä, mutta diagnostisten kokeiden käyttöä lisättävä".

9.3 Periaatteita kokeita laadittaessa

Kokeen laadinnassa on kiinnitettävä huomiota mm. seuraaviin seikkoihin:

- opetuksen tavoitteet on tunnettava tarkasti,

- on tunnettava oppikurssin keskeinen sisältö,
- on tunnettava vallitsevat opetuskäytänteet,
- on tunnettava oppilasaines, jolle koe laaditaan,
- on oltava selvillä aineen opetuksen keskeisistä ongelmista,
- on tunnettava kokeen laadintamenetelmät ja hyvälle kokeelle asetettavat vaatimukset.

Opetuksen yleiset ja ainekohtaiset tavoitteet on esitetty Peruskoulun opetussuunnitelman yleisessä ja ainekohtaisessa osassa. Kokeiden laadintaa ja mittavälineille asetettavia vaatimuksia (validiteetti, reliabiliteetti, vaikeustaso, erottelukyky ja objektiivisuus) käsitellään yleisessä osassa luvuissa 9.2. ja 9.3. (s. 162-166).

Käytännön viitteitä kokeen laatimista varten

- 1 . Ensiksi päätetään, mitä halutaan mitata. Kokeen tavoite tulee tarkasti yksilöidä, koska mittauksen tavoite määrää mittausmenettelyn ja koetyypin valinnan. Jokaisella koetyypillä on omat rajoituksensa. Täten esim. monivalintakoe ei sovellu kaikkien kielitaidon osa-alueiden mittaamiseen, täydennyskokeella on omat rajoituksensa, käännöskoe mittaa lähinnä käännöstaitoa jne. Kokeen validiteetti riippuu olennaisesti siitä, missä määrin mittauksen tavoite ja valittu mittausmenetelmä ovat sopusoinnussa keskenään.
2. Oppilaalle annettavat ohjeet on laadittava niin, että ne ovat selkeät ja yksiselitteiset.

3. Kokeessa tulee olla muutamia helppoja, useita keskivaikeita ja muutamia vaikeita tehtäviä erottelukyvyn varmistamiseksi.
4. Reliabiliteetin varmistamiseksi on kokeessa oltava suhteellisen runsaasti tehtäviä.
5. Kokeen arvostelussa tulee pyrkiä mahdollisimman objektiiviseen arviointimenettelyyn, jolloin tulokset ovat arvostelijasta riippumattomat.
6. Jos kokeessa halutaan tietynlaista painotusta mitattavien asioiden kesken, on helpointa menetellä siten, että tärkeimpänä pidettävässä osakokeessa on eniten tehtäviä ja muissa osakokeissa halutussa suhteessa. Summapistemäärää osoittaa tällöin suoraan halutun painotuksen.

Monivalintakokeita laadittaessa on lisäksi otettava huomioon mm. seuraavia seikkoja:

1. Monivalintakokeen kanta (stem, lead) tulee laatia siten, että se kohdistaa huomion yksiselitteisesti mitattavaan asiaan, tällöin vastaaminen tapahtuu samalla perusteella.
2. Kantaan ei mielellään sijoiteta negatiivisia muotoja.
3. Kantaan sijoitetaan yleensä ne sanat, jotka muuten olisi toistettava jokaisessa vaihtoehdossa.
4. Asiantuntijoiden on oltava yksimielisiä oikeasta vaihtoehdosta.
5. Virheellisten vaihtoehtojen on oltava mielekkäitä, jotta oppilaalle, joka ei tiedä oikeata vastausta, kaikki (myös oikea) ovat yhtä todennäköiset.
6. Oikean vastausvaihtoehdon paikkaa on ehdottomasti vaihdeltava sattumanvaraisesti (arpomalla tms.').
7. Vastausvaihtoehtojen tulee mielellään olla suunnilleen yhtä pitkät.

8. Vaihtoehdot esitetään typografisesti samassa asussa, mielellään allekkain (ei samalle riville peräkkäin), koska siten vaihtoehdot ovat helppolukuiset ja paremmin samanarvoiset.
9. Vaihtoehtoja on oltava mieluummin neljä tai viisi.

9.4.. Esimerkkejä erilaisista koetyypeistä

Kielitaidon eri osa-alueita voidaan mitata kokonaisvaltaisesti tai analyttisesti, jolloin kukin alue jaetaan osatekijöihin ja mittaaminen tapahtuu osatekijöiden tasolla.

9.4.1. Puheen ymmärtämisen kokeissa voidaan menetellä analyttisesti, jolloin mitataan äänteellistä diskriminaatiokykyä, sanaston ja kieliopillisten rakenteiden hallintaa, tai kokonaisvaltaisesti, jolloin puheen ymmärtämisessä mitataan lähinnä merkityksen ymmärtämistä.

Diskriminaatiokyky

Diskriminaatiokykyä voidaan mitata erilaisilla koetyypeillä, mutta varsin käyttökelpoinen monessa tapauksessa on koe, jossa oppilaat saavat kuulla 2 sanaa, sanontaa tai lausetta, jotka ovat joko täsmälleen samanlaiset tai poikkeavat toisistaan vain yhden ominaisuuden suhteen.

Äänteet

sticka - stiga	work - walk
pil - bil	ship - sheep
bil - bil	he's - his
Han sjunger - Han sjunker	He sinks - He thinks.

Intonaatio ja painotus

Det kan jag inte veta -	You're coming with us. You're
Det kan jag inte veta.	coming with us?

Merkityksen ymmärtäminen

Merkityksen ymmärtämistä voidaan puheessa mitata mm. oikein-väärin tyyppisellä kokeella, jossa oppilaat kuulevat vieraskielisen lauseen ja näkevät samanaikaisesti kuvan. Heidän tulee ratkaista liittyykö kuultu lause kuvaan vai ei.

Tehtävä voi perustua pelkästään kuultuun lauseeseen: ,
A dog has three legs. Nu är det sommar.

Merkityksen ymmärtämistä voidaan mitata monilla eri tyyppisillä monivalintakokeilla. Tämän oppaan kohdassa esitetyt harjoitusesimerkit ovat yhtä käyttökelpoisia myös kokeina.

9.4.2. Puhuminen

Puheen tuottamisen kokeissa voidaan myös edetä analyytisestä kokonaisvaltaiseen mittaukseen. Puhumisen kokeen arvostelu on aina tietyssä määrin subjektiivista, mutta mittaus- ja arviointimenettelyjä kehittämällä subjektiivisuuden osuutta voidaan vähentää.

9.4.2.1. Ääntäminen

Erilaisia ääntämiskokeen muotoja ovat mallin toistaminen, ääneen lukeminen ja vapaa puhe. Ääntämisen kokeessa voidaan mitata yksityisten äänteiden, painotuksen, intonaation sekä rytmin (sujuvuuden) hallintaa.

Äänteet (mallin toistaminen)

My book is green. Min boll är blå.

Painotus (mallin toistaminen)

My father is a policeman. Vill du ha en apelsin?

Intonaatio (mallin toistaminen)

Good morning! God morgon.

Do you smoke? Säger du det?

9.4.2.2. Ohjatun puhumisen kokeet

Substituutiokokeissa oppilaat korvaavat jonkin lauseessa esiintyvän sanan toisella.

I have got a new "bike. (She) Jag tycker om min hund.
(Hon)

She has got new bike. Hon tycker om sin hund.

Muunnoskokeissa oppilaat muuntavat kuulemansa lauseen ohjeen mukaisesti kielteiseksi, kysyväksi, monikkoon, yksikköön jne.

Where is my hat? (mon.) Var är min bok? (mon.)

Where are my hats? Var är mina böcker?

Sanastoa voidaan mitata esim. vastakohtien ja synonyymien määritelmien avulla.

happy - (oppilas:) sad rolig - (oppilas:) tråkig

stupid - (oppilas:) clever

My mother's brother is my _____ (oppilas: uncle).

Min mors syster är min _____ (oppilas: moster)

9.4.2.3. Vapaat puhumisen kokeet

Vapaat puhumisen kokeet eroavat edellisestä sikäli, että oppilas joutuu itse suunnittelemaan ja tuottamaan vastauksensa annettuun tehtävään. Koe voi olla kuvan tapahtumien kuvaileminen, annetusta aiheesta kertominen tai keskustelu. Oppilaan tuotos äänitetään myöhempää arvostelua varten, mikäli tämä on mahdollista. Muussa tapauksessa opettaja arvostelee oppilaan tuotoksen samanaikaisesti. Kuvasarjan kuvailu, annetusta aiheesta kertominen sekä opettajan kanssa tapahtuva vapaa keskustelu voidaan arvostella eri tavalla. Seuraavassa on yksi arvostelukäytävä.

Oppilas	Luokka	Kurssi
Päivämäärä _____ / _____ 197	Arvostelija _____	
Pistemäärä _____		
Ääntäminen	äidinkielinen korostus	(1) 2) (3) (4) (5) syntyperäisen kaltainen
Rakenteet	epätarkka	tarkka
Sanasto	riittämätön	monipuolinen
Sujuvuus	epätasainen	tasainen

Jos keskustelu on sidottu, ts. jos koe on ennakolta suunniteltu siten, että ärsykekysymykset muodostavat loogisesti etenevän sarjan ja vain tietyt vastaukset ovat mahdollisia, voidaan käyttää valmiiksi laadittua arvostelulomaketta.

Seuraavassa mahdollinen lomake

Oppilas	Luokka	Kurssi	
Päivämäärä	/	197_	Arvostelija
Pistemäärä			
Kysymys	Hyväksyttävä	Hyväksyt-	Sujuvuus
	<u>Vastaus</u>	tävvyv	
1. Good morning!	Good morning!	3 2 10	3 2 10
2. How are you?	Very well, thank you. (tai muu tilanteeseen sopiva vastaus)		
Can you speak English?	Yes, I can. Yes, a little. No, I can't Yes/No.		

9.4.3. Tekstin ymmärtäminen

Vieraskielisen tekstin ymmärtäminen edellyttää ennen kaikkea rakenteiden ja sanaston hallintaa. Näitä ominaisuuksia voidaan mitata esim. täydennystehtävillä, erilaisilla substituutio- ja muunnoskokeilla, sekä monivalintakokeilla (ks. kohtaa 6.3.2. sanaston osalta sekä liitettä). Varsinaisessa tekstin ymmärtämisen kokeessa oppilas lukee vieraskielisen lauseen tai tekstikatkelman ja vastaa esitettyihin kysymyksiin joko kirjoittamalla itse vastauksen tai valitsemalla annetuista (kuvallisista tai kirjallisista) vaihtoehdoista oikeaksi katsomansa (ks. liite 9.5.).

9.4.4. Kirjoittaminen

Vieraan kielen kirjoittamisen kokeissa voidaan edetä yksinkertaisesta ja sidotusta koetyypistä vapaaseen kirjoitteluun. Kokeina voidaan käyttää mm. täydennys-, sanelu-, reproduktio-, muunnos-, substituutio-, kysymys-, vastaus-, ohjattuja kirjoittelma-, ja vapaita kirjoittelmakokeita. (Ks. 9.4.2.2) Lisäksi voidaan käyttää tilannepohjaisia kielenkäyttökokeita.

79.

Täydennyskoe: Tom is fond ----- dogs.
Kalle tycker ----- hästar.

Muunnoskoe: Muuta lauseet kysyviksi.
Father is sleeping. -----
Pappa sover. -----

Ohjattu kirjoitelma: Kerro mitä kuvassa (kuvasarjassa) tapahtuu. (Ohje voi olla vieraskielinen)
Kirjoita lyhyt kirje ystävällesi Englantiin (Ruotsiin) ja kerro itsestäsi, perheestäsi, harrastuksestasi jne.
Lue kertomus ja kirjoita siihen loppu,

Tilannepohjainen kielenkäyttökoe: You meet your aunt in the street. She says: How do you do? What do you answer? _____
Du sitter på tåget och vill öppna Fönstret.
Vad säger du? _____

Vapaa kirjoitelma: Kirjoita lyhyt aine (enintään 200 sanaa) jostakin seuraavista aiheista: My family, At school, My hobby jne. Vår familj, I skolan, På landet jne.

Kirjoitelman arvostelu on aina jossakin määrin subjektiivista. Kirjoitelma voitaneen arvostella erikseen sisällön ja muodon osalta, jolloin molemmat ovat samanarvoiset. Arvostelulomake voi olla esim. seuraavanlainen.

Oppilas	Sisältö 0-10 pist.	M u o t o			
		Oik. kirj. 0-2 pist.	Sanasto 0-4 pist.	Rakenteet 0-4 pist.	Summa
A.A.	6	1	3	2	12
Z.Z.	8	2	3	3	16

Vapaassa kirjoittelussa on tarkoituksenmukaista kiinnittää ensi sijassa huomiota kommunikaatiokykyyn, ts. siihen, miten oppilas pystyy tekemään itsensä ymmärretyksi.

9.5. Liite

Näytteitä eräästä mahdollisesta koesarjasta.

1. Äänteiden, painotuksen ja intonaation koe (15 tehtävää)

Kuulet kaksi sanaa tai lausetta. Ne ovat täsmälleen samanlaiset tai poikkeavat vähän toisistaan. Merkitse vastaukset oikeaan sarakkeeseen.

Beat - bit	fat - vat
Lace - lays	kal - kall

2. Sanasto (30 tehtävää)

A dentist is a doctor who takes care of your -----.

- A. feet
- B. teeth
- C. children
- D. sheep

Jag litar på honom.

- A. tittar på
- B. tror på
- C. ser på
- D. lyssnar på

3. Rakenteet (30 tehtävää)

Would you like to have ---- tea?

- A. a few
- B. few
- C. some
- D. something

Var så god och ----- dörren.

- A. stänga
- B. stängde
- C. stänger
- D. stäng

4. Tekstin ymmärtäminen (20 tehtävää)

Esimerkkejä sivulla 39 ja 55 (kuunteluharjoitus: A long time ... voi esiintyä myös tekstin ymmärtämisen koikeena).

5. Puheen ymmärtäminen (20 osiota)

Esimerkkejä sivulla 55 ja 39.

6. Puhumisen koe (20 osiota)

Katso kohtia 9.4.2.1., 9.4.2.2. ja 9.4.2.3.

On syytä korostaa, että vaikka esimerkit ovat tässä monivalintatyyppejä, monivalintakokeet eivät ole aina suositeltavia.

Koetyyppi on valittava mittaustavoitteen mukaisesti.